

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балабақшадағы тәртіп ережелері: Балаға шектеулер қоюдың тиімді жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/172162/>

Омарова Динара Алдашукировна

Балабақша – бұл баланың алғашқы әлеуметтік және тәрбие беру ортасы. Мұнда бала қоғамда өмір сүрудің негізгі ережелерімен танысады, өзара қарым-қатынас жасауды үйренеді және тұлғалық қасиеттерін дамытады. Балабақшада тәртіп ережелерін сақтау баланың өзін-өзі басқаруына, топтық ортаға бейімделуіне және жауапкершілік сезімінің дамуына септігін тигізеді. Ал шектеулер – тәртіпті қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады. Бұл мақалада балабақшадағы тәртіп ережелері мен балаға шектеулер қоюдың тиімді жолдары кеңінен қарастырылады.

Балабақшадағы тәртіп ережелері

Балабақшада енгізілген тәртіп ережелері балаларға ұжымдық ортада өздерін дұрыс ұстап, бір-бірімен үйлесімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Бұл ережелер баланың өзін-өзі реттеу қабілетін қалыптастырып, күнделікті өмірде қауіпсіздік пен тәртіпті қамтамасыз етеді.

Уақытты сақтау

Күн тәртібін сақтау баланың физикалық және психологиялық дамуына оң әсер етеді. Белгілі бір уақыт аралығында ұйықтау, тамақтану, серуендеу және ойын ойнау сияқты іс-шаралар реттеліп отырса, бала өзін қауіпсіз әрі жайлы сезінеді. Мысалы, таңертеңгі ас уақытын немесе түскі

ұйқы сәтін нақты жоспарлау арқылы балалардың режимін қалыптастыруға болады. Бұл тәсіл олардың жауапкершілік пен өздігінен әрекет ету қабілетін арттырады. Уақытты сақтау сонымен қатар баланың денсаулығына да пайдалы, себебі ол дұрыс тамақтану мен жеткілікті демалуды қамтамасыз етеді.

Қауіпсіздік ережелері

Балабақшада балалардың физикалық қауіпсіздігі бірінші кезекте тұрады. Сондықтан, балабақшада өткір заттарды ұстамау, биіктен секірмеу, ойын алаңында тәртіп сақтау сияқты қарапайым ережелер енгізіледі. Мысалы, тәрбиешілер балаларға ойын алаңындағы құрылғыларды дұрыс пайдалануды үйретеді, бұл олардың жарақат алу қаупін азайтады. Сонымен қатар, баланы жол қозғалысы ережелеріне баулу, алғашқы медициналық көмек көрсету дағдыларын үйрету олардың өмірлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге көмектеседі.

Топтық қарым-қатынас ережелері

Ұжымда балалардың бір-бірімен дұрыс қарым-қатынас орнатуы өте маңызды. Бұл ережелер балаларды кезекпен сөйлеуге, бір-бірін тыңдауға, ойыншықтармен бөлісуге және келіспеушіліктерді бейбіт жолмен шешуге үйретеді. Мысалы, топтық ойындар кезінде балалар кезекпен әрекет етуді үйренеді, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Топтық қарым-қатынас ережелері арқылы балада ұжымдық ойлау, эмпатия және серіктестікке дайын болу қасиеттері дамиды.

Шектеулер қоюдың тиімді жолдары

Балаға шектеу қою – оның мінез-құлқын қалыптастыру мен қоғамда өзін дұрыс ұстай білуін үйретудің негізгі әдістерінің бірі. Дегенмен, шектеулер әділ және түсінікті болса ғана олар өз нәтижесін береді.

Жас ерекшеліктерін ескеру

Әр жастағы балалардың түсінігі мен қабілеттері әртүрлі болғандықтан, шектеулер де олардың жасына сәйкес келуі қажет. Мысалы, үш жасар

балаға ойыншықтарын орнына қоюды үйрету оның дамуына сай міндет болса, алты жастағы балаға үстелден кейін ыдыстарын ас үйге апарып қоюды талап ету орынды болады. Бұл тәсіл балалардың жеке қабілеттерін ескеріп, олардың даму ерекшеліктеріне сай тәртіпті қалыптастыруға көмектеседі.

Шектеудің түсініктілігі

Балаға қойылатын шектеулер нақты әрі түсінікті болуы маңызды. Абстрактілі немесе тым жалпы ережелер балаға қиындық тудыруы мүмкін. Мысалы, «Ойыншықтарды жина» деген нақты тапсырма баланың бұл әрекетті орындауға ынтасын арттырады, ал «Бәрі тәртіпке келтір» деген бұйрық түсініксіз болуы мүмкін. Шектеулердің түсініктілігі – баланың оны дұрыс қабылдауының кепілі.

Дәйектілік

Тәрбиешілер мен ата-аналар балаға қойған шектеулерін әрдайым сақтау қажет. Егер бүгін белгілі бір ереже сақталып, ертең ол бұзылса, балада шатасу пайда болады. Мысалы, «Ұйқы алдында тек 15 минут мультфильм көруге болады» деген шектеуді әрдайым орындау балаға ереженің маңыздылығын түсінуге көмектеседі. Дәйектілік – баланың тәртіптілікке үйренуіндегі негізгі қағидалардың бірі.

Сыйластық пен мейірімділік

Балаға шектеу қойған кезде оның жеке басына құрмет көрсету маңызды. Тыйым салу немесе шектеуді түсіндіру барысында мейірімді үн қолдану балаға ережелерді оңай қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, «Мұны істеме, өйткені ол қауіпті» деген мейірімді сөздер арқылы балаға оның іс-әрекетінің салдары түсіндіріледі. Қатаң әрі дөрекі шектеулер керісінше, балада қарсылық туғызуы мүмкін.

Мақтау мен марапаттау

Бала дұрыс әрекет жасаған кезде оны мақтап, марапаттау оның тәртіпке деген ынтасын арттырады. Мысалы, баланың ойыншықтарын жинағаны үшін «Жарайсың, сен өте ұқыпты бала екенсің!» деп мақтау

оның көңілін көтеріп, ережелерді сақтауға деген қызығушылығын арттырады. Марапаттау сөзбен мақтау немесе шағын сыйлықтар түрінде болуы мүмкін.

Балабақшадағы тәртіп ережелері мен шектеулер бала тәрбиесінің негізгі бөлігін құрайды. Олар балалардың ұжымдық ортада дұрыс әрекет етуіне, өз сезімдері мен іс-әрекеттерін бақылауға және жауапкершілікке үйретеді. Балаға қойылатын шектеулер түсінікті, әділ және тұрақты болған кезде, олар бала тұлғасының үйлесімді дамуына ықпал етеді. Тәрбиешілер мен ата-аналар бұл үдерісте бірлесе отырып жұмыс істесе, балалардың тәртіпке үйренуі жеңілдей түседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. *Мұқанова, Б. «Балабақша тәрбие әдістемесі» – Алматы: Білім, 2018.*
2. *Сухомлинский, В. А. «Балаларға жүрек жылуы» – Алматы: Мектеп, 2019.*
3. *Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандарты», 2022.*
4. *Лев Выготский. «Педагогикалық психология негіздері».*
5. *Montessori, M. «The Absorbent Mind» – New York: Dell Publishing, 1984.*